

РОЛЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА У БОРОТБІ З ПОШИРЕННЯМ НЕПРАВДИВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Дезінформація, пропаганда, фейкові новини – на жаль, всі ці слова за останні декілька років стали настільки звичними, що перейшли від вузької області термінології органів безпеки до лексики дітей [1] та підлітків. Хоча, поширення завідомо неправдивої інформації це спосіб досягнення політичних цілей відомий ще зі стародавніх часів, але очевидно, що на сьогодні він набув таких рис та властивостей, що протистояти йому старими методами вже не є ефективним. Тут одразу виникає питання, а що ж послужило підґрунтям для того, щоб звичайні новини перетворились на зброю масового ураження у сучасному суспільстві? Важко знайти більш обговорювану проблему на сьогодні серед соціологів, філософів, політиків, журналістів, психологів. Загалом, можна виділити декілька популярних обґрунтувань сучасному феномену дезінформації в медіа: розвиток і вплив соціальних мереж на життя кожного з нас [2], погіршення навичок критичного мислення, геополітична ситуація тощо. Очевидно, що викривленість фактів сприяє різкому підвищенню рівня злочинності, порушенню прав людини, зневірі людей в стабільність та є очевидною загрозою для суспільного добробуту. Як можна боротися з поширенням неправдивої інформації, які міри пропонується прийняти у суспільстві постправди?

На відміну від високого рівня корупції та насильницької злочинності, поширення фейкових новин – це проблема як країн, що перебувають у кризі, так і розвинених демократичних соціальних держав. 3-го січня 2018 року президент Франції Еммануель Макрон оголосив, що у наступні два тижні буде представлено законопроект, спрямований на боротьбу з фейковими новинами в Інтернеті [3], зазначивши, що таким чином він буде застосовувати юридичний механізм захисту демократії від зазіхань. В Малайзії за поширення фейкових новин загрожує до шести років в'язниці і 128 тисяч доларів штрафу. Дія нового кримінального закону буде поширюватися на електронні видання і соцмережі, які поширюють «новини, інформацію, дані та відомості, які є частково або повністю брехливими» [4]. Також варто згадати, що один з найсуворіших законів щодо агресивної риторики, мови ворожнечі, клевети, фейкових новин в інтернеті діє в ФРН, що безперечно пов'язано зі збільшенням потоку мігрантів в країні.

Отже, варто поставити питання чи буде ефективним у світі та конкретно в Україні (зважаючи на політичну ситуацію), застосовувати,

серед правових методів боротьби з неправдивою інформацією, кримінально-правову репресію. Питання дискусійне, оскільки з одного боку, зараз розвинені країни практикують економію останньої з метою гуманізму та скорочення видатків, а з іншого – як вже було сказано, розповсюдження брехні є небезпечним для суспільства, оскільки здатне деструктивно впливати на найважливіші демократичні інститути (напр. вибори) та сприяє насильницьким злочинам (розпалювання міжнаціональної ненависті).

Враховуючи досвід інших держав, зокрема Франції, а точніше приблизний перелік суб'єктів за «законом Макрона», які можуть понести відповідальність за поширення фейкових новин, варто було б запропонувати до обговорення можливість застосування до таких суб'єктів заходи кримінально-правового характеру до юридичних осіб (ст. 96⁻¹⁰ Кримінально кодексу України). Ні в якому разі не можна уникати при цьому дискусії щодо можливих ризиків криміналізації поширення неправдивої інформації – таких як «охолоджуючий ефект» (chilling effect) щодо медіа та появи невинуватеної цензури. Чи можна знайти баланс та мінімізувати такі ризики? Можливо, варто було б обмежити криміналізацію діяння поширенням тільки тих фейкових новин, внаслідок яких настали тяжкі або особливо тяжкі наслідки чи заподіяна істотна шкода, або ж якщо діяння пов'язане порушенням або ризиком порушення національної безпеки України, її суверенітету та територіальної цілісності.

Загалом, хоча криміналізація поширення такого роду інформації і пов'язана з певними ризиками, закони, написані з використанням досвіду європейських країн та якісної законодавчої техніки безперечно будуть мати позитивний вплив на українське суспільство. Кримінальний Кодекс України може бути ефективним засобом, який забезпечує захист суспільства і держави від поширення неправдивої інформації.

Література

1. BBC Ukraine. Фейкові новини: як пояснити дітям, що це? [Електронний ресурс] / BBC Ukraine. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bbc.com/ukrainian/media-46185493>.

2. «Фейкові» новини: виклик прийнято [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2594236-fejkovi-novini-viklik-prijnato.html>.

3. Plucinska J. Macron proposes new law against fake news [Електронний ресурс] / Joanna Plucinska // Politico.eu – Режим доступу до ресурсу: <https://www.politico.eu/article/macron-proposes-new-law-against-fake-news/>.

4. У Малайзії за фейкові новини ввели кримінальну відповідальність [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://ua.korrespondent.net/world/3957796-u-malaizii-za-fejkovi-novyny-vvely-kryminalnu-vidpovidalnist>.